

INDIVIDUÁLNÍ ČTENÁŘSTVÍ ŽÁKA A FAKTORY, KTERÉ JE OVLIVŇUJÍ

Pavla Sýkorová

Katedra pedagogiky

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Brno

PROBLEMATIKA DĚTSKÉHO ČTENÁŘSTVÍ

OBSAH PREZENTACE

- Teoreticko-metodologická východiska
 - Problematika čtenářství
 - Shrnutí dosavadních výzkumů
 - Metodika chystaného výzkumu

VYMEZENÍ ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

Gramotnost

Funkční
gramotnost

Čtenářská
gramotnost

FUNKČNÍ GRAMOTNOST

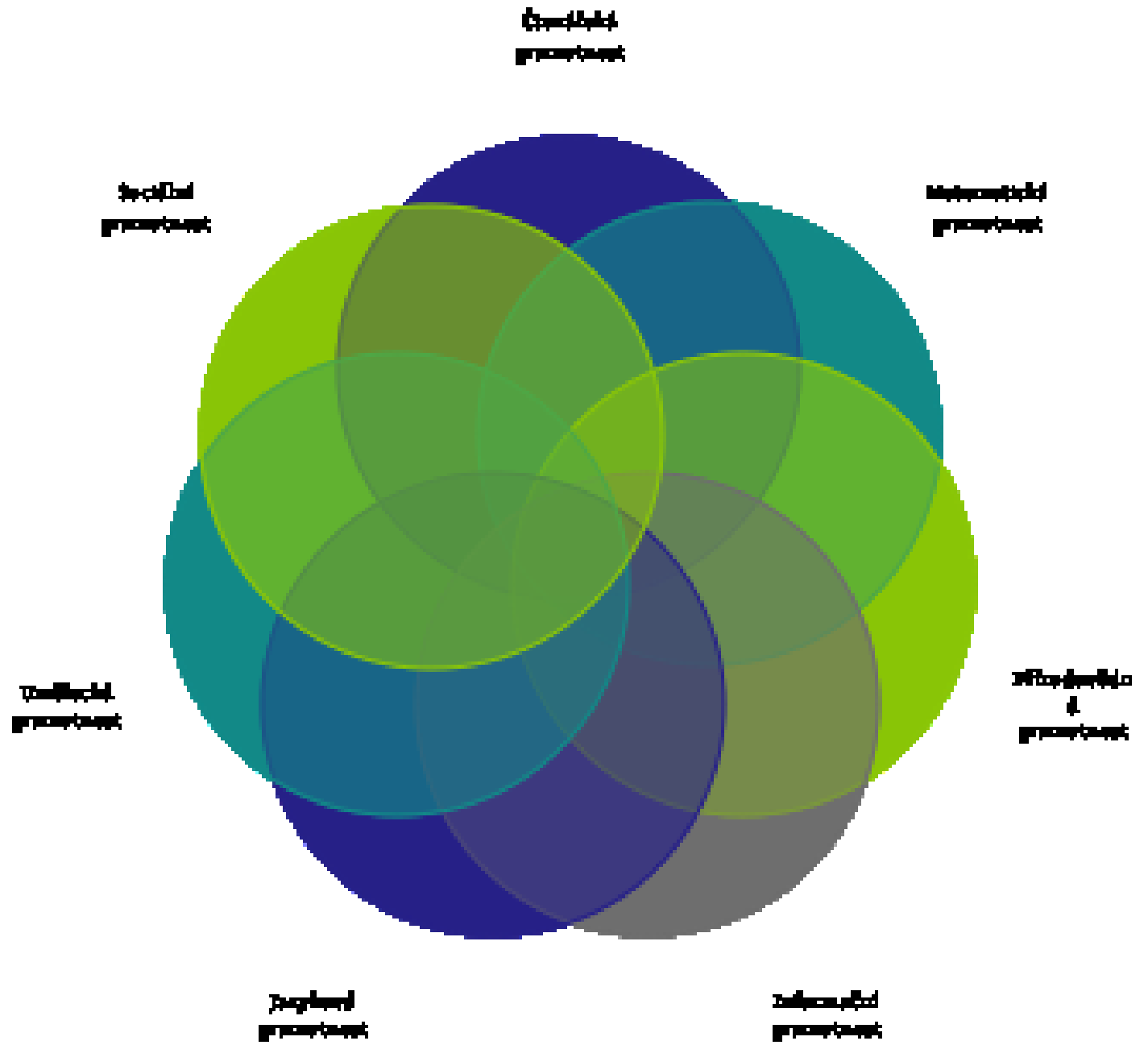
- Lze ji považovat za gramotnost, ke které se postupně žák propracuje během školních let. Viz Gavora (2003)
- Gramotnost až po ukončení povinné školní docházky, gramotnost dospělých. Viz Wildová (2005)
- Funkční gramotnost zahrnuje tři složky:
 - ✓ Textová gramotnost (prose literacy)
 - ✓ Dokumentová gramotnost (documentary literacy)
 - ✓ Numerická gramotnost (numeracy literacy)

Více Kirsh, Jungelbut (1986), Rabušicová (2002, s. 85), Gavora (2003, s. 17).

SI

Vi

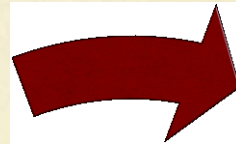
ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST

- “Schopnost porozumět a používat písemné jazykové formy, které vyžaduje společnost a které mají hodnotu pro každého jednotlivce” (Campbell & Mullis et al., 2001, s. 3).
- Podle Wildové (2005, s. 12) čtenářská gramotnost vyžaduje rozvinuté čtení a to nejen na úrovni “tzv. techniky, která je zajišťována charakteristickými znaky kvality a kvantity čtenářského výkonu, ale především na úrovni schopnosti práce s textem, vyhledávat a vyhodnocovat informace a využívat je v dalších činnostech”.

FORMULACE ZÁKLADNÍCH POJMŮ

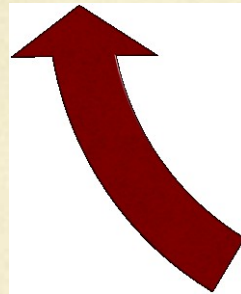
- Čtení “Čtení jako mediální aktivita, která je zaměřována na knihy a jejich duševní přisvojování, na čas věnovaný knihám, čtení knih a tzv. socio-kulturní dovednosti” (Trávníček, 2008, s. 35)
- Četba
- Čtenář
- Čtenářství „je to plánovité a cílené rozvíjení četby zejména za pomoci školy, knihoven a jiných vzdělávacích institucí; rozvíjení, které je často doprovázeno institucionálně organizovanými kampaněmi a podpůrnými akcemi“ (Trávníček, 2008, s. 34).
- Individuální čtenářství žáka

VZTAH MEZI POJMY ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST, ČTENÁŘSTVÍ A ČTENÍ

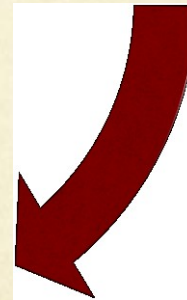

Čtení

Čtenářství

Čtenářská
gramotnost

FORMULACE ZÁKLADNÍCH POJMŮ

- Faktory ovlivňující individuální čtenářství žáka (Metelková Svobodová, Švrčková, 2010, s. 21):
 - ✓ Endogenní (vnitřní) – vlastní zájem žáka o čtení, vnitřní motivace, čtenářské postoje a chování
 - ✓ Exogenní (vnější) – činitelé socio-kulturního prostředí, především výchova a stupně vzdělání rodičů, působení učitele, knihovna, apod.
 - rodina
 - učitel
 - škola

DOSAVADNÍ STAV POZNÁNÍ ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

■ V současnosti existují dle Lederbuchové (2004, s. 57) tři typy čtenářských výzkumů:

1. Výzkum zaměřený na dispozice textu.
2. Výzkum zaměřený na dispozice čtenáře.
3. Výzkum zaměřený na komunikační situaci.

Tyto výzkumy jsou mezi sebou navzájem propojeny v rámci celého výzkumného pole.

DOSAVADNÍ STAV POZNÁNÍ ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

■ Česká výzkumná šetření

- ✓ *Liberecké výzkumy* (viz Prudký, 1996), uskutečňované v roce 1994 a 1995, se zabývaly čtenářskými zájmy dětí a mládeže v Liberci. (54 % žáků čtení baví, na 23 % žáků má v oblasti čtení vliv rodina, avšak vliv školy, učitelů je rozhodující pro rozvoj čtenářských zájmů.)
- ✓ Studie *Jak čtou české děti?* (Gabal, Helšusová, 2003) vychází z empirického sociologického šetření zaměřeného na čtenářství žáka a jeho vybrané souvislosti. (1/2 čte pravidelně, 1/2 číst baví, nejdůležitější roli ve čtenářství dítěte plní rodiče.)
- ✓ Výzkum *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize* (Trávníček, 2008) byl uskutečňován ve dvou větvích kvantitativní a kvalitativní podle německého vzoru nadace Stiftung Lesen. (Nejmladší generace pojímá četbu spíše jako zdroj informací a poznání.)

DOSAVADNÍ STAV POZNÁNÍ ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

- Mezinárodní výzkumná šetření na území ČR
 - ✓ Mezinárodní výzkum čtenářské gramotnosti *PIRLS* (2001, 2011) probíhající v pětiletých cyklech (v roce 2006 na území ČR nebyl uskutečněn) je zaměřen na žáky 4. ročníku základní školy. (Velice dobře si žáci vedli ve vyhledávání informací, v ostatních škálách jsou jejich výsledky vyrovnané.)
 - ✓ Šetření *OECD PISA* (2000, 2003, 2006, 2009, 2012) opakovaně zjišťuje čtenářskou, matematickou a přírodovědnou gramotnost u patnáctiletých žáků. Výzkumy jsou prováděny každé tři roky. (pro 1/3 žáků je čtení oblíbené, pro 1/3 naopak ztráta času).

METODIKA VÝZKUMU

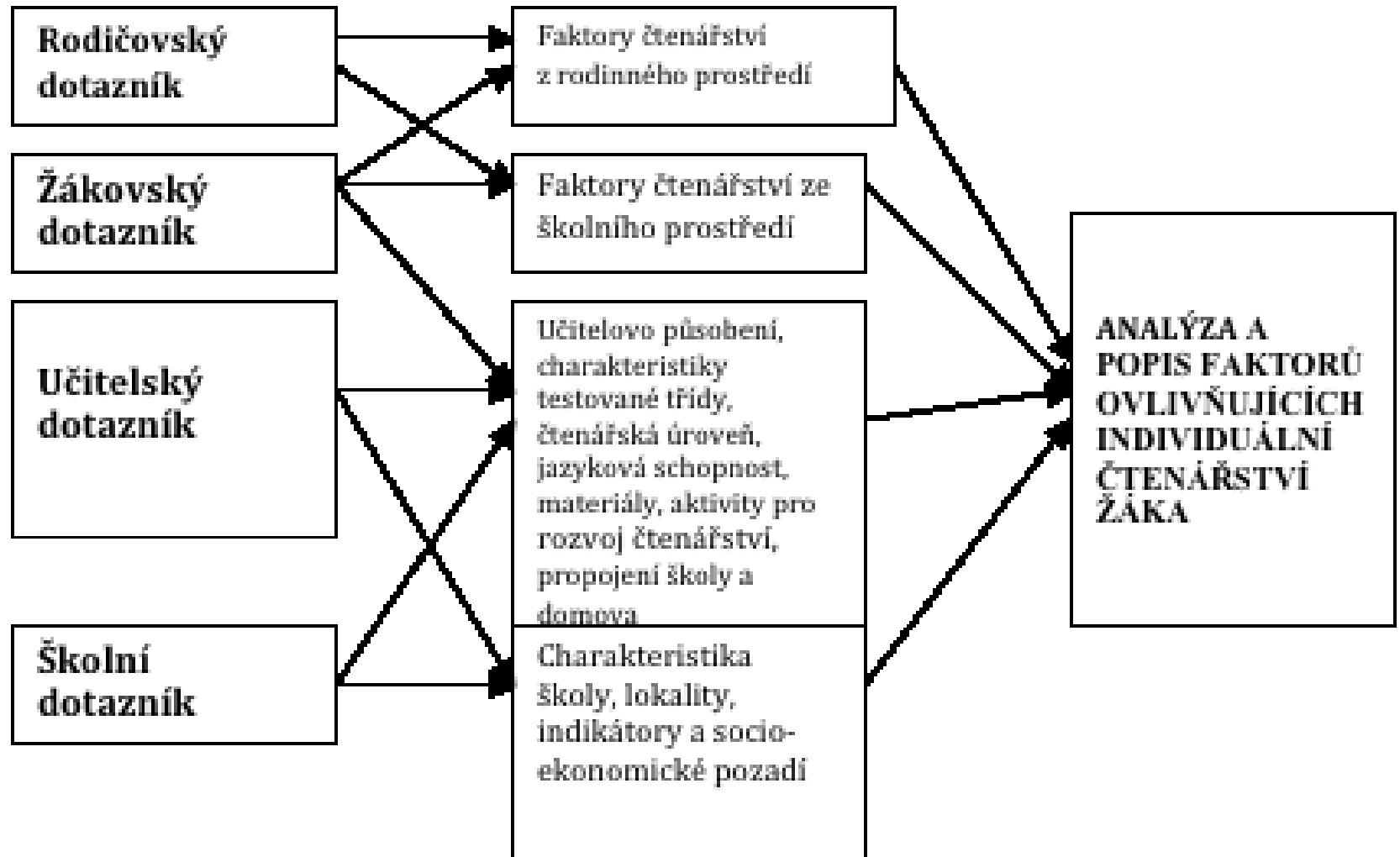
- **Cíl výzkumu** – Popis a analýza vybraných faktorů ovlivňujících individuální čtenářství žáka

- **Výzkumné otázky**
 - ✓ *Které faktory ovlivňují individuální čtenářství žáka 4. ročníku prvního stupně ZŠ nejvíce?*
 - ✓ *Jaký existuje vztah mezi individuálním čtenářstvím žáka a faktory, které je ovlivňují?*
 - ✓ *Do jaké míry vnější faktory ovlivňují individuální čtenářství žáka?*

METODIKA VÝZKUMU

- **Výzkumný vzorek** tvoří žáci 4. ročníků prvního stupně brněnských ZŠ, jejich rodiče, učitelé a vedení škol.
- ✓ Školy bez specifikace
- ✓ Školy s rozšířenou výukou jazyků
- ✓ Školy příměstské
- ✓ Školy v nichž se vyskytují speciální dyslektické třídy
- **Výzkumná metoda** – dotazník

METODIKA VÝZKUMU

SHRNUTÍ

- Problematika dětského čtenářství
- Vymezení základních terminologie
- Přehled dosavadního poznání
- Metodologické aspekty výzkumu

POUŽITÁ LITERATURA

- Campbell, J. R., Mullis I. V. S, et al (2001) *Framework and Specifications for PIRLS Assesment 2001*. Chestnut Hill, MA: TIMSS & PIRLS International Study Center, Boston College.
- Gabal, I., & Helšusová, L. (2003). *Jak čtou české děti? Analýza výsledků sociologického výzkumu*. Praha: Gabal, Analysis & Consulting.
- Gavora, P. (2003). *Rozvoj porozumenia textu*. Bratislava: UK.
- Kirsch, I., & Jungeblut, A. (1986). *Literacy: Profiles of America's Young Adults. Final Report of the National Assessment of Educational Progress*. Princeton: Educational Testing Servise.
- Lederbuchová, L. (2004). *Dítě a kniha: O čtenářství jedenáctiletých*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.
- Metelková Svobodová R., & Švrčková M. (2010). *Čtenářská gramotnost na 1. stupni ZŠ z pohledu vzdělávacího oboru český jazyk a literatura*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě.

POUŽITÁ LITERATURA

- Najvarová, V. (2007). Model funkční gramotnosti a RVP ZV. In Janík, T, Knecht, T, & Najvarová, V. (Eds), *Příspěvky k tvorbě a výzkumu kurikula*. Brno: Paido.
- Pearson, D. P. et al. (2002). *Handbook of Reading Research*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- PISA (2009). *PISA 2009 Results: Executive Summary*. Paris: OECD. Dostupné z <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/46619703.pdf>
- Prudký, L. (1996). Výzkumy čtenářských zájmů dětí a mládeže v Liberci. In *Současnost literatury pro děti a mládež*. Liberec: Technická univerzita Liberec.
- Rabušicová, M. (2002). *Gramotnost: Staré téma v novém pohledu*. Brno: MU.
- Trávníček, J. (2008). *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno: Host.

DĚKUJI ZA POZORNOST!

pavli.sykorova@gmail.com